

MEGY A GÖZÖS

ALEKSANDAR TIŠMA

Az indulás előtti utolsó percek. Egyfelől, lent, az ég és a Duna hátterén kirajzolódva a kihívóan fehér hajó, másfelől, fönt, a hajóállomási jegypénztár sűrű deszkaabódéja. A kettő között zajlik az elkésett utasok ügetőversenye. A vízparttól olyan ötven méterre húzódnó töltésen át, a kővel megerősített lejtőn s a vízmosta homokon át végül, amely némileg enyhítette a part meredekségét, az emberek arcuk verejtékében veszik a kisebb-nagyobb akadályokat, meg-megiramodnak és lefékeznek a batyuk, kosarak, hátizsákok és kisgyerekek terhe alatt. Valahonnan, illuminált állapotban levő, hadonászó cigánycsoport bukkan elő, de ők nemesebb terhet: a hangszereiket cipelik.

A mólón azonban, annak oldalához simul a lehorgonyzott és kikötött hajó, a roham megtorpan. A meredek deszkapalló két oldalán álló jegyszédők hivatalos egykedvűsége néma figyelmeztetés: a pánikra semmi ok, itt másodpercnyi pontossággal történik minden. S csakugyan, az utas, amint a hajóra lép, ráeszmél, hogy felesleges az a nagy sietség, hisz nem dől össze a világ, és más sem: a szalonban, amely mindjárt a bejárattól jobbra, egy traktussal lejjebb, a hajó gyomrában van, kényelmesen elhelyezkedett parasztemberek, menyecskek, nagyapák és gyerekek ücsörögtek, s a melegnek fittyet hányva, tereferéltek. Egy korosabb, kedvetlen pincérnő sört szolgál fel.

Az út a hajó belsejébe, a láthatatlan gépház mellett, vaspadlós, forró levegőjű folyosón vezet tovább, végül egy majdnem teljesen meredek vaslétrán — egyenesen ki a fedélzetre. A nagy sietségből itt már alig érezni valamit, s az ember csakhamar meg is feledkezik róla. A fedélzet kicsi, de szellős. A part a kikötő fölé magasodik, és mivel tengernyi síkság veszi körül, úgy hetszik, az egész világ fölé is. Itt a nyugalmas álmos ég veszi át birodalmát, amely elég tágas ahhoz, hogy végérvényesen elnyelje annak a dilinyós népségnek a hangoskodását és nyüzsgését.

S idefent valóban mintha csupa jobb ember adott volna egymásnak találgát, vagy legalábbis olyanok, akik a körülmények hatására látszanak annak. Senki sem érzi azt a viszketegséget, amely a szalonban és

a folyosókon, a fűledt melegben összezsúfolt embereket arra készteni, hogy futó ismeretségeket kössenek és meggondolatlanul föltárulkozzanak. A fedélzeten utazó emberek mindegyike csak önmagával, esetlen szűkebb társaságával törődik. Azzal a másokat lenéző, megvető tartózkodással ki-ki magával van elfoglalva, s a szomszédját legfeljebb csak egy-egy pillantásra méltatja.

Egy középkorú, testes ember, nagy bőrtáskája és a szivarzsebébe csipetett sok ceruza alapján ítélve kereskedelmi utazó vagy beszerző, azoknak a nyíllás nélküli, nagy ládáknak az egyikén, amelyeknek rendelkezése a laikus hajóutas számára megfejthetetlen rejtély, már kicsomagolta majdnem kartonkeménységű papírzacskóját, sorra kirakta a kenyeret, a tepertőt, a tojást és a sőtartót, és módszeresen falatozni kezdett. A fedélzetszéli padon levő ülőhelyét szomszédjára, egy kiaszott bácsikára bízta — dudoros fejebúbján alig néhány szál sárgásan őszes hajtincs lengedezett —, aki hunyorogva állta a nap rohamait, ugyanakkor belegörnyedt a csontjaiba ivódott hidegbe, hiába volt június és délután két óra. A bácsi mellett másik két üzletember ült, olyanok, mint a középkorú beszerző, csak mai kiadásban: fiatalabbak nála, temperaméntumosak, valamiféle sportosan amerikai, cowboyosan katonai vízhatlan zekét és csizmába bújtatott lovaglónadrágot viselnek; állandóan cigarettaznak, és élénken vitatkoznak a térdükön kiterített megrendelőkönyv felett. Tőlük tisztos távolban ül a következő utas, egy nagydarab parasztember, naptól és vérmességtől ólomszürke arccal, mozdulatlanul, mint a szikla, és mint minden erős és munkához szokott ember, elégedetten, hogy egy ideig nyugton maradhat. Legkevesebb két helyet foglal el nemcsak azért, mert akkora, hanem mert a megjelenése is olyan, hogy a távolság betartására készlet mindenkit. Ennélfogva az ezen az oldalon levő padon még csak egy választékosan öltözött, napszemüveges fiatalember meg egy fiatal nő fért el. Ők ketten nyugodtan összetartozhatnának, de mivel nincs így, különös gonddal ügyelnek arra, ne-hogy találkozzon a tekintetük.

A fedélzet túlsó oldalán, melyet részben eltakar a tömzsi, fehér hajókémény, továbbá a lépcsőlejárát karfája meg az a rejtélyes láda, lévén, hogy ezt az oldalt körülményesebb megközelíteni, az imént még alig néhány utas lézengett: táskával a hónuk alatt három nagydiák, az iskolából tartanak hazafelé, meg egy fáradt, sovány asszonyság, számtalan kosárral. Most azonban megtelik itt is. Egy fehér bőrű, gömbölyded asszonyka és egy megtermett, langaléta férfi képében egy fiatal pár jelent meg a vaslétra tetején, közvetlenül az indulás pillanatában. Mindketten poggyász nélkül, mint a kirándulók, de ünneplőben. A férfi gyenge minőségű szövetből készült, jócskán kopott, de gondosan lekefélt és kivaszt sötétkék öltönyt, a nő pedig, ugyanilyen anyagból varrt, de vadonatúj kosztümöt viselt egy csöppnyi, nevetséges műanyag táskával és az éppen divatba jött, horgolt cérnakesztyűvel kiegészítve.

Abból, hogy ilyen egyformán vannak kiöltözve, és abból a bensőségességből, ahogyan össze-összeérnek, látszik, hogy férj és feleség, de az is, hogy nem régóta, talán csak tegnap vagy ma keltek egybe. Ahogyan összenéznek, a beszédük, minden mozdulatuk tele van valami alig-alig féken tartott pajkossággal, ezért is izegnek-mozognak, forgolódnak, ha kell, ha nem, minden ok nélkül azért nevetnek össze, hogy aztán ugyanúgy, tehát minden látható ok nélkül, elkomolyodjanak, elnémuljanak. Anélkül, hogy tudnák, pajzán érzékiség áradt belőlük, amely nem kerülhette el az utasok figyelmét. Az útítársak tekintete minduntalan visszatér, újból és újból megpihen rajtuk, úgyhogy az indulás pillanatai — a hajókiért elbődülése, a móló és a hajó között pattogó kiáltozás és vezényszavak, végezetül maga a könnyed és gyors elrugaszzkodás — a fedélzeten úgyszólván észrevétlenek maradtak. Mire az emberek rászánták magukat, hogy egy kötelező pillantást vessenek a hátrahagyott szárazföld felé, addigra az már eltávolodott, panorámává szélesült, amelyben a hajókiikötő már csak játékszernyi részlet csupán. Az utasok tehát kész örömmel térnek vissza az érdekesítő párhoz.

A fiatalok érzik, hogy szemmel tartják őket — így éreznék akkor is, ha semmi okuk nem volna rá —, ámde különbözőképpen reagálnak. A fiatalembert nemigen zavarja a környezet, apró, állhatatlanul villogó szeme tapasztalatról árulkodik, és, noha ragyog a képe a boldogságtól — miközben gyors, lapos pillantásokat vet körbe, mint aki keres valamit, ami még hiányzik neki —, arra is van érkezése, hogy megfigyelje a körülötte levő embereket és tárgyakat. Ezzel ellentétben az asszony kéjesen sütkérezik a ráirányított tekintetek kereszttüzeiben, és kizárólag önmagával van elfoglalva. El van ragadtatva a nyilvánosan szeretett nő új helyzetével megázással a csupa új és drága holmival, amit visel. Mivel azonban restell nyíltan kifejezést adni ennek az elragadtatásnak, egyszerűen nem tud mit kezdeni magával. Leült, majd felpattant, hogy zsebkendőjével leporolja a padot, amely nem is volt poros, megigazította férje nyakkendőjét, kinyitotta és bekattintotta a retiküljét, lehúzta kesztyűjét, majd az egyiket mindjárt felhúzta, a másikat pedig a kezébe fogta, és végezetül, fölpanaszolván, hogy rettentően melege van, levetette a kabátját.

A férj elnéző mosollyal tűri párjának ezeket az apró mértéktelenségeit, de amikor az asszony másodszer is panaszkodni kezdett a melegre, elkomolyodott. Fürkésző tekintete mindinkább egyfelé összpontosul, majd hirtelen dönt, s kijelenti, hogy elmegy jobb helyet keresni. A feleség enyhén tiltakozik, ne, kár a fáradságért, azért a félórás útért úgysem érdemes, a férfi azonban nem másítja meg szándékát: fölkel, biztató egyetértéssel búcsút int, s fürgén eltűnik a vaslépcső lejárójában.

Az asszonyka most magára marad, már nincs mellette az az egyetlen személy, aki őt ebben a pillanatban érdekli, ennél fogva elveszíti az

érdeklődését önmaga iránt is. Repesése szárnyaszegve, a válla megroskad, a kesztyűt szórakozottan az ölébe ejti, s ebben a pillanatban fele olyan szép, mint az imént volt: maradt egy nagydarab szőkeség egy kissé túlhangsúlyozott női idomokkal, munkában eldurvult, nagy kezekkel, lábakkal, amit a ráaggatott, nagyvilágias öltözék sem rejthetett el. Mint aki érzi is ezt, óvatosan — most először — körülnéz a fedélzeten. Mivel azonban csupa áthatóan méregető pillantással találkozik, berzenkedve ráncolja szemöldökét, és a víz felé, vagyis arra fordul, amerre senki sincs.

Szerencséjére, a hajón újabb mozgolódás támad. Közeledik a híd, és három matróz — három, derékig meztelen, kormos legény — ugrik ki a lépcsőaknából és törtet az utasok között a kéményhez, amely a fedélzet közepén magasodik. Most aztán végre fény derül mindenestre csupán egyik mellékes rendeltetésére annak a ládának, amely a középkorú beszerzőnek asztal gyanánt szolgált: egyetlen lendülettel arra ugrik rá ugyanis az egyik hajólegény, megragadja a kéményről lecsüngő láncot, és a másik kettőnek a kezébe adja a végét. De már itt is van a híd, s a három matróz, mintegy vezényszóra, egyszerre kapja magasba a lábát és csimpaszkodik teljes súlyával a láncba, aminek eredményeképpen a kémény, ferdeszögben, lassan, hátradől. Megszokott munka ez, naponta nyolcszor-tízszer végig kell csinálni, amikor csak áthalad a hajó a híd alatt, akár a városból a faluba, mint most, akár pedig ellenkező irányba tart; a legények lázas igyekezete, az utolsó pillanatnak szóló kihívás, azonban elkerülhetetlenül gyanakvást kelt az utasokban: „Mert mi volna, ha egy kicsit is elkésnek, vagy ha a kémény, váratlanul, megmakacsolja magát és nem lehetne leengedni?” Képzeteleük riasztó színekben eseteli az összeütközés képét, amikor vas csapódik vashoz, ezért valamennyien gondterhelten, a vakító napfényvel sem törődve, állhatatosan lesik a kémény tetejét, mindaddig, amíg ki nem bukkan a híd túlsó oldalán, a legények pedig, újabb akrobatikus guggolásokkal és elrugaszkodásokkal, vissza nem bocsátották a helyére.

Ezzel elhárult a hajóút utolsó bonyodalma is, ezután még csak a kényeszerű várakozás következik, de most, hogy a hajó előtt a folyónak az a nyugalmas szakasza áll, amelyet a szelíd partok közelsége még biztonságosabbá tesz, ez a várakozás az utasokban túrlelmes nyugalommá enyhült, hiszen minden jel szerint szerencsésen célba érnek. Így a középkorú beszerző is, aki látható elégedettséggel fogadta a matrózok rajtaütését rögtönzött asztalára, mostanra lehiggadt: a papírabrosz sérletlen maradt, ételben, evőeszközben nem esett kár, az pedig, hogy megzavarták, csak jól jött, mert mértéktartásra intette, ami az ő korában, bizony, már nagyon ajánlatos. A beszerző tehát lassan és megfontoltan asztalt bont, sorra visszarakosgat mindent a táskába, pontosan a helyére, ahonnan elővette, majd egy eladdig háborítatlan rekeszből sárga folyadékkal megtöltött, háromdecis, lapos üveget vesz elő, kidugaszolja,

s tapintatosan a hajó tatja felé fordulva, úgy álltában, lassú kortyokban, kiissza. Utána gondosan kirázza a maradék néhány csepp italt, az üveget ismét ledugaszolja, a táskába teszi, a zsebéből újságot vesz elő, s visszaül eredeti helyére.

A mellette ülő bácsika közben, helymegőrzői megbízatásának, a szemhéjait emelgető verőfénynek és a csontjait átjáró hidegnek fittyet hányva, elszunnyadt. Elcsigázott szervezete kihasználja az áldott jó csendet: a tőle balra ülő két kereskedelmi utazó ugyanis megelégtelte a vitát a számlakönyv fölött, és hirtelen elhallgatott. Érdeklődésüket az ismeretlen táj kötötte le, amelyet — mint újdonsült napvilági férfiaknak — illik megismerniük.

A sűrű zölddel szegélyezett part, amelyet színes házkockák tarkítanak elszórtan, a célja most a többi éber tekintetnek is. Azt nézi a behemót paraszt, miközben, mint a vízfolyás, felmondja magában, kié melyik földparcella, arrafelé fordul az ifjú hölgy és a szemüveges fiatalember is. Közöttük valami bizsergető áramlás indult meg, amikor az új házások befutottak, de ahhoz, hogy beszédbe elegyedjenek, elmulasztották a kedvező pillanatot, mostanra pedig beletörődtek, hogy az utazás hátralevő részében már nem történik semmi érdekes. A civilizált emberek önzésével azon vannak, hogy legalább a nézelődésben leljenek minél több gyönyörűséget.

A fedélzet másik felében némileg nyugtalanabb a légkör. A három kamasz diágyerekből a jó dunai levegő egykettőre kiszippantotta a fáradságot, és az áporodott tantermek reguláit. Most éhesek és zabolátlanok — megbeszélték, hogy délután kimennek focizni a falu alatt húzózó legelőre; alig várják, hogy odahaza megebédeljenek, szögre akaszszák a táskát, s ami az iskolát, tanulást illeti, átadják magukat a tökéletes feledésnek. Kerül-fordul, csikliket kotornak elő a degeszre tömött zsebeiből, rágyújtanak, könyökükkel lökdösdödnék, viháncolnak.

Az új asszony ugyancsak nyugtalan. A mozgó hajó keltette élénk légáramlás meg a magány lehűtötte kezdeti hevületét, s most legszívesebben magára terítené a kabátkát, ha nem várná vissza minden pillanatban a férjét, akit meggondolatlan panaszával, hogy a fedélzeten melege van, elküldött maga mellől. Izeg-mozog, amilyen kicsire csak tud, összehúzódik fehér selyemblúzában, ide-oda forgolódik, s mindezt afölötti igyekezetében, hogy az utazás szépségével feledtesse kényelmetlen közérzetét. Ez azonban nemigen sikerül: hiszen mindent, amit lát, a férjével szeretné közölni, neki pedig se híre, se hamva. Így azután a sok szép benyomást elnyeli a víz, a hajótat mögött egyetlenesen kavargó örvény.

Az utazás a vége felé járt, az utasok figyelme és gondolatai el-elkalandoztak, s ez így is maradt volna végig, ha nem zavarja meg valami, amit mindenki egyaránt jól hallott. A hajó gyomrából felhallatszó zsi-vaj ugyanis hirtelen magasba csapott, ordítózás támadt, parancsszavak

harsantak, aminek rendeltetését nem lehetett mindjárt megállapítani. S amíg a fedélzeti utasok figyelő tekintete a lépcsőlejárat szájára tapadt, hogy értesüljenek, mi van, a hangzavar már elült, majd kisvártatva, nótaszóval kísért, egy ütemben pattogó, élénk tamburazene hömpölydött elő odalentől.

Az utasok, szemöldöküket felvonva kellemes meglepetésükben, összeszenéznek, de mindjárt utána önfeledt mosoly derül az arcokra: eszükbe jutottak a cigányok, akiket beszálláskor láttak egy pillanatra, s most minden megvilágosodik előttünk. Tréfás rosszállással csóválták a fejüket, mintha mondanák: „Ej, ez a nép!”, de mégis mindenki odafigyel. A középkorú beszerző leteszi az újságot; a mellette ülő bácsika felébred, s miután savanyúan csemcseg egypárszor a nyelvével, nagyothallók módjára görbül ő is a lépcső felé; a két fiatalabb kereskedelmi utazó még hanyagabbul veti el magát a kényelmetlen fapadon; a behemót paraszt óvatosan körülnéz, hogy még egyszer meggyőződjön róla, milyen társaságban van, s akkor két ujjal följebb pöccinti a kalapot, alatta meglepően fehér homlok tűnik elő; az elegáns fiatalember és a hölgy, csúfondáros képet vágva, egy pillanatra összenéz, de hiába, ők is elkéstek vele: egy tambura, az elcsendesedett többi közt, élesen fölajdult, a szívükbe markolt, s ők restelkedve fordítják el a szemüket. S akkor valamennyiüket magával ragadta a részegítő ritmus; a tamburák; mell-düllesztő férfidallikázástól cifrázva, rázendítettek, lüktet, harsog, váltakozva halkul, majd ismét magasan szárnyal a zeneszó, puhul az ember akarata a dallam hol víg, hol pedig szomorú kanyargásának, megtorpanásának szolgálai tükörképeként.

A muzikaszó visszazökkentette a valóságba a fedélzet túlsó végében álló ifiasszonyt is. Ki nem mondott gondolatait próbálta kiolvasni az örvénylő vízből, de most felhagyott vele, s egy pillanatra ő is átengedte magát az érzékcsiklandó meglepetésnek, amely azonban hirtelen felkavarodott benne egy váratlan felfedezés hatására: olybá tűnt, mintha az összefonódott férfihangok közül kihallotta volna a férje hangját. De hisz ez lehetetlen: még benne él a férfi búcsúmosolya, amelyben annyi bizonykodó ígéret volt, hogy hamarosan és hűségesen visszatér. Az asszonyt kétségek emésztik: külsőjével mit sem törődve most már, egész felsőtestével a lejárat nyílás felé ágaskodik, s arca közben beleöregszik, belecsúnyul a női rosszat sejtésbe.

A másik oldal pedig mintha csak azért sem engedné, hogy zavartalanul foglalkozzon balsejtelmeivel. A zene már felforralta a férfiak véré; többé nem vonzza őket a nyugodt siklás a fehér hajó tetején, az álmos ég alatt; a fedélzetet hirtelen szűknek és — az emberektől, az élettől — túlságosan távol esőnek érezték; most legszívesebben mindannyian letódulnának oda, ahonnan, valami magasabb igényt követve, a beszálláskor megszöktek — le a fedélközbe tehát, a tülekedésbe és zsi-vajba, a fékevesztett lumpolásba. De minthogy ettől a nehézkedési erő

meg valami rátarti ragaszkodás elsődleges választásukhoz egyelőre még visszatartja őket, s mivel — továbbá — ez a mocorgás és a kalap hátrapöccintése és a homlokdörzsölés meg ez a dudorászás egymagában igen soványan kárpótol mindazért, amit elmulasztanak, a szemük, nyugtalanul, zsákmány után kutat a fedélzeten, akin kitölthetnék bosszújukat.

Mi sem természetesebb, az asszonykán állapodnak meg. Azonnal rájönnek, mi gyötri: nem annyira abból a hangból, amely odalent rezgeti magát, azt meg sem ismernék, nem csupán a férj huzamos elmaradásából és nem is az asszony riadt füleléséből ítélve, hanem ösztönösen inkább, az efféle esetek hasonlósága alapján, amelyeket mint férfiak és férjek maguk is megéltek vagy előidéztek. Kárörvendve élvezik a helyzetet, amelybe a becsapott nő került, s — amit a féktelen zene még csak öregbített: — a mitikus ismétlődés ősi ereje töltötte el őket; magukban lelkesen tapsoltak az ördögös soványnak, hogy úgy istenigazából megleckéztette a nőt, a nőket általában, hogy fügét mutatott a kicsinyes idillre, a megannyi kötelekkel biztosított, édes örömökre irányuló, kised mesterkedéseiknek; s efölötti lelkesedésükben, a zenétől és a diadalérettől megittasulva, szertelen jókedvük az asszonyt vette célba, akinek megalázottsága, női kétségbeesése, váratlan megcsúnyulása, amely megfosztotta őt minden talmi ragyogásától és feszességétől, a birtoklás férfias, tiszta, egyenes vágyát ébresztette bennük. Kíméletlenül méregetik, mindkét kereskedelmi utazó, félhangosan dudorászva a lentről harsogó nótát, szemérmetlenül vigyorog rá; a diákfiúk, mivel ők is megneszelték, miről van szó, célzatosan lökdösődni kezdenek; sőt még az öreg bácsi is fölbátorodik egy kárörvendő, lapos pillantás erejéig.

Az asszony érzi a férfivagyak új dagályát maga körül, de képtelen szembeszállni vele. Végre ráébredt, hogy az a többit túlszárnyaló rekedtes hang — a férjé, hogy ő most mulatozik, érthetetlenül és magából kivetkőzve; ebbe azonban, mint asszony, nem tud belenyugodni, és nem is érti egészen. Ő, az asszony, még mindig vadonatúj kosztümjében van, a kezében még mindig hasonlóan új kesztyűjét és táskáját szorongatja, még mindig ott van a napsütötte fedélzeten, ahová fél órával ezelőtt, a törvényesített kölcsönös szerelem diadalmámorában érkezett, és most képtelen felfogni, miként történhetett, hogy, gúnynak és durva megkörményezésnek céltáblájául, egyszerre így magára hagyták. Gondolatai összekuszálódtak, a füle beteges szomjúsággal itta be a jól ismert hang részeg csukladozását; kétségbeesetten próbálta összeszedni akaraterejét, felvenni a kemény visszautasítás tartását; de hát ez érthetetlen, ez képtelenség, s ő, mint akit odaláncoltak, továbbra is ott ül a lépcsőlejárát szádja fölé hajolva, a szabadon legelésző, mohó tekintetek kereszttüzeiben.

A zene azonban mind tüzesebben szól, új meg új részeg hangok kapcsolódnak be, és a hatása is terjed. A szűk fedélközben alkalmasint tetőfokára hágott a tumultus, mert a lépcsőn, lám, új arcok tűnnek fel.

Négy-öt városi strici, nem is a legelőkelőbb fajtából, meglehetősen elnyútt ruhában, de a fülük felett simára nyalt, a homlokuk fölött pedig hullámosan fölrakott frizurával s a kötelező, keskeny bajuszkával az orruk alatt. Zsebre vágott kézzel, színlelt egykedvűséggel tartanak te-repszemlét a fedélzeten, azután szóltan egyetértésben két csoportra oszlanak: egyik részük a kifogástalanul öltözött hölgy közelében tömörül, a többi pedig, kosarakon átbukdácsolva, a fedélzet másik felébe, az asszony felé tart. Haladéktalanul hozzálátnak a jól begyakorolt műsor kivitelezéséhez: miközben a kiszemelt áldozatra célozgatnak, kacsingatnak, látszólag egymás között csevegnek szép időről, jó hangulatról, amihez — mondogatják — csupán a női társaság hiányzik.

Heves támadásuk, természetesen, nem jár a kívánt eredménnyel: a hölgy gögösen kerüli a tekintetüket, amikor pedig ez sem segít, fölkel, s hátat fordít; a kesergő asszony, ha akarna sem tudna figyelmet szentelni nekik most. Az aszfaltbetyárok érkezése még sincs következmények nélkül; az általuk előidézett mozgolódás mintegy jeladásul szolgált a többi utasnak, hogy sutba vágjanak minden tartózkodást. Fölkelnek helyükről, s hol az egyik, hol a másik megy a lejárathoz, s hajol át a korlátón, hogy minél alaposabban megmártózzon az odalenti nótázás, mulatozás pezsgő hangörvényében; eközben teljesen szabadosan viselkednek, mint a kocsmában: zsebre vágott kézzel a korlátnak támaszkodva meg-megfordulnak, és nem minden irigykedés nélkül szemlélik a jövevények ügyeskedését; jelentőségteljes pillantásokkal és szemöldökkrándításokkal figyelmeztetik egymást a hódítás fordulataira, úgyhogy a szemüveges fiatalember egy pillanatban keserűen állapítja meg magában, hogy ő talán túl finom volt szomszédnőjéhez, a három diákiú pedig — miután megelégte ezt a macska-egér játékot — kapta-fogta a táskáját, és egymást noszogatva, új, erősebb élmények után indult.

Különbén hát valóban itt az indulás ideje; a part egyik nyárfákkal szegélyezett kanyarulata mögött már idelátszik a hajóra várakozó, sötét emberalakokkal megtűzdelt kikötőmóló. A többi utas is szedelőzködik, csomagol, gombolkozik; búcsút kell venni a fedélzeti élményektől, ebbe belenyugodtak, de eszükbe jut, jó lesz sietni, ha még látni akarják, hogy tulajdonképpen mi játszódott le odalent. Még most, távozóban sem feledkeznek meg azonban arról, mivel tartoznak a helynek, ahol egy rövid időt töltöttek; miközben lassan eltakarodnak a fedélzetről, tudatában vannak, hogy az aszfaltbetyároknak engedik át, akik most mindannyian az asszonyka köré gyűltek. S bár mint régi utasok, a történeteknek elejétől fogva szemtanúi, jól tudják, hogy a széptevők minden igyekezete hiábavaló, mégis — míg összetorlódnak a keskeny lépcsőlejártnál, sőt lemenőben is — féltékenykedve, sajnálkodással forgolódnak a lemaradt útitársnő után, mint olyan valami után, amely az övék, s amelyet most át kell engedni valakinek.

Az asszonyka pedig még nem tart a többiekkel, annak ellenére, hogy

a kikötő rohamosan közeledik, már ki lehet venni az arcokat. Két közben van: a legények nem hátrálnak, mint szorosobban köréje tömörülnek, megjegyzéseik egyre vakmerőbbek; büszkeségének egy megmaradt morzsája azonban nem engedi, hogy ilyen állapotban szemtől szembe kerüljön azzal, ami — elképzelése szerint — odalent várja; tudatának egy apró, legkitartóbb remélő részecskéje azt súgja, hogy még minden jóra fordulhat, ha a férje most, amikor az utazás nem ért egészen véget, mégis megjelenne, kimagyarázkodna és elnézést kérne. Már csak akkor, amikor a hajókürt is elbődült, a hajó meg fékezni kezdett, úgyhogy a vízcsavar lapátjai között suhogni kezdett a megrekedt víz, s ő mégsem került elő, a zene pedig, mivel a gép dohogása lehalkult, még erősebben harsogott, az asszony csak akkor kelt föl helyéről, majd szemlesütve, védekezően maga elé tartott karral, utat tört a csalódott fiatal emberek között, s tétovázva, szinte már szabódva, megindult lefelé.

A zene pedig lankadatlanul szól. A hajó már egészen lelassított, hozzáért a mólóhoz, meghimbálódzott, majd — kötelektől gúzsba kötve — nehézkesen megállt; kidobták a pallót, két oldalára egy-egy matróz állt, s az utasok megindultak kifelé; a szalont és a gépházat elválasztó vaskorlát közötti szűk közből azonban nem mozdul a társaság. A szoros csokorba préselődött tamburások tétován nyugodt tekintettel bámulnak egymás fénylő, füstös arcába, miközben újjaik élénken és könnyedén pengetik a húrokat; mögöttük és a hangszerek egymást keresztező nyaka mögött, jókedvű fuldoklókként, két-három nekihevült, kivörösödött pofa ágaskodik és tátog hars nótaszóval. Abban a pillanatban, amikor a fedélzeti utasok a létra aljára érnek és megjelennek a folyosón, a zenészek között tumultus támad. Valami erőszakkal kétfelé taszítja, falhoz lódítja őket, úgyhogy meg kell támaszkodniuk, emiatt néhány pillanatig a zene is akadozik. Az ekképpen keletkezett résben, borosüveggel a kezében, csapzottan, az állán és a mellén végigcsurgott az ital, fölbukkan az ifjú férj. Lelkendezve szalad az érkező csoport, a felesége elébe, aki rémülten tágra nyílt szemmel áll az utolsó létrafokon. Ahogy így kapálózik, az üveggel hadonász, férjüröm rálép a választékosan öltözött fiatalember lábára; az, mivel képtelen uralkodni magán, a meggyérült hangcsinálást túlharsogva, dühösen felordít. A fiatalember szenvedő tekintete még egyszer, utoljára, találkozik a hölgyével, aki rejtélyesen, egyúttal kárörvendve, elmosolyodik. Erre az ifjú ember teljes erővel ellöki férjürömöt, az pedig nekiesik az egyik stricinek. Egy pillanatig úgy látszik, kitör a verekedés; a folyosón szitkozódás és fenyegetés harsan. A cigányok azonban már újból magukra találtak, még tüzeesebben rázendítettek, a férj az asszonykája nyakába veti magát, s azután fejszóválva, vagy morgolódva, vagy nevetve, ki biztosabb, ki pedig bizonytalanabb lábakon, békés egyetértésben, valamennyien elhagyják a hajót.

BORBÉLY János fordítása